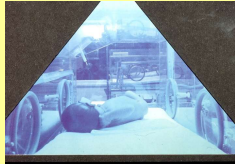
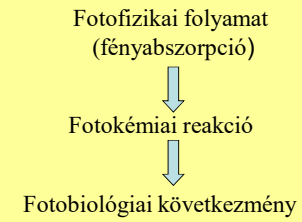

A fény biológiai hatásai

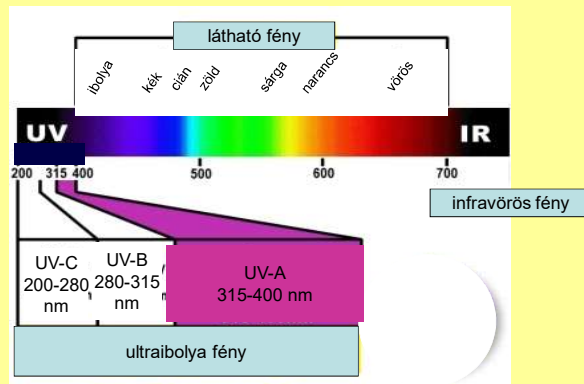

A biológiai hatás kialakulásának lépései

*A fény elnyelődése
a fotobiológiai hatás kialakulásának feltétele*

A fény tartományai

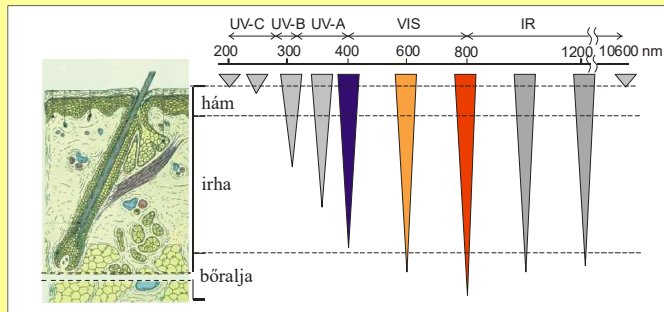
Fényabszorpció feltétele

elnyelő atom/molekula megfelelő hullámhosszágú
fény

a kettő találkozása

A fény behatolási mélysége a bőrben

*A behatolási mélység hullámhosszfüggő
(abszorpció, reflexió)*

A legnagyobb a vörös tartományban

Fényt elnyelő molekulák (kromofórok) az emberi szervezetben

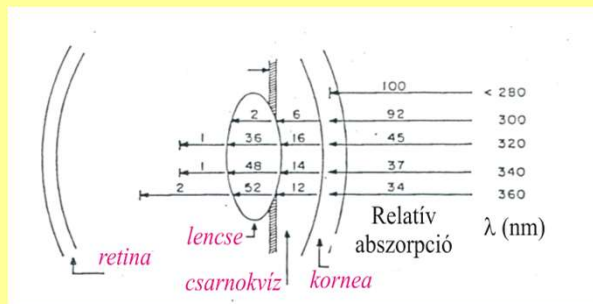
Endogén kromofórok

pl. nukleinsavak
fehérjék
melanin
opszinok
urokánsav

Exogén kromofórok

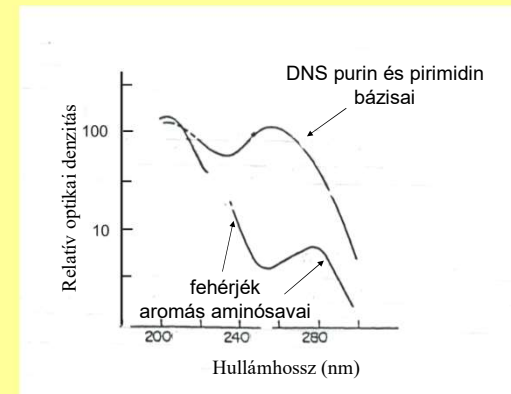
pl. ételfestékek
kozmetikumok
gyógyszerek

A fény behatolási mélysége a szemben

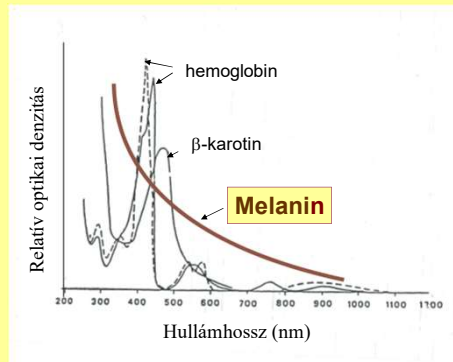

*A behatolási mélység hullámhosszfüggő
(abszorpció, reflexió)*

Endogén kromofórok abszorpciós spektruma (1)

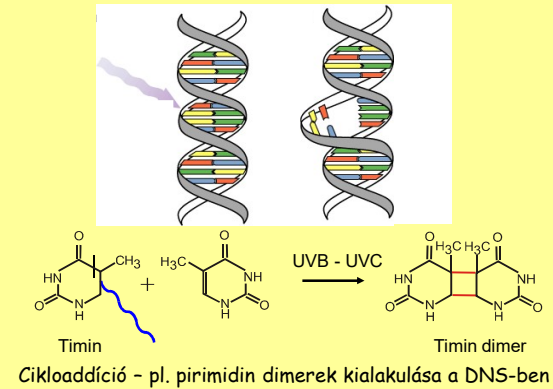

Endogén kromofórok abszorpciós spektruma (2)

Direkt fotokémiai reakció (1)

A DNS sérülések kialakulása

Fényabszorpció következménye:
gerjesztett állapot

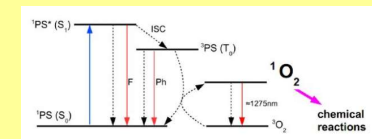
Kvantumhatásfok (Φ) : az egy "B" keletkezéséhez szükséges elnyelt fotonok számának a reciproka

$$\Sigma \Phi = 1$$

Indirekt fotokémiai reakciók

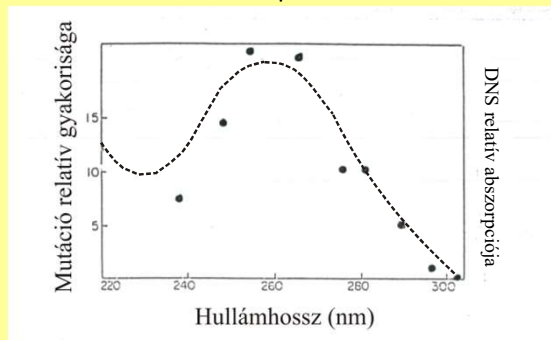
Lépés 1: a fényérzékenyítő gerjesztése

Lépés 2: reaktív szabad gyökök keletkezése elektron átadással
vagy
reaktív oxigén termékek keletkezés energia átadással

Lépés 3: makromolekulák oxidatív sérülése

A biológiai hatás spektrális eloszlása „Hatásspektrum”

A hatásosság hullámhosszfüggő

*A példában a hatást feltehetően a DNS-ben elnyelődő
fotonok okozzák*

Reciprocitás?

$$J_{(\lambda)} [\text{J} / \text{s m}^2] \times t [\text{s}] = D_{(\lambda)} [\text{J} / \text{m}^2]$$

A hatás csak a beeső dózistól ($D_{(\lambda)}$) –
től függ

vagy az intenzitástól (J) és az időtől

(t) külön – külön?

Fotokémiai reakciókra érvényes a reciprocitás

Hatásspektrum: egy adott biológiai folyamat kiváltásának
hullámhossz szerinti eloszlása

-a hatás mértéke a hullámhossz függvényében – felületegységre
eső *azonos energia* esetén

vagy

-*azonos hatás* kiváltásához szükséges, felületegységre eső
energia reciproka* a hullámhossz függvényében

Ha a kvantumhatásfok független a hullámhossztól, akkor egy molekula
abszorpciós spektruma és az általa kiváltott fotobiológiai
folyamat *hatásspektruma párhuzamos egymással*

Példák a fény biológiai hatásaira

A hatás a tünetek szervezetre gyakorolt hatása szerint

látás
D-vitamin képződés
pigmentképződés
biológiai funkciók periodicitása
terápiás alkalmazások

napégés
ráncok kialakulása
rendellenes pigmentképződés
bőrrák kialakulása
immunszupresszió

A hatás a tünetek kialakulásának ideje szerint lehet

rövid távú: napégés
immunszupresszió

hosszú távú: a bőr korai ráncosodása
rendellenes pigmentképződés
bőrrák

A hatás a tünetek lokalizációja szerint lehet

helyi

bőrben

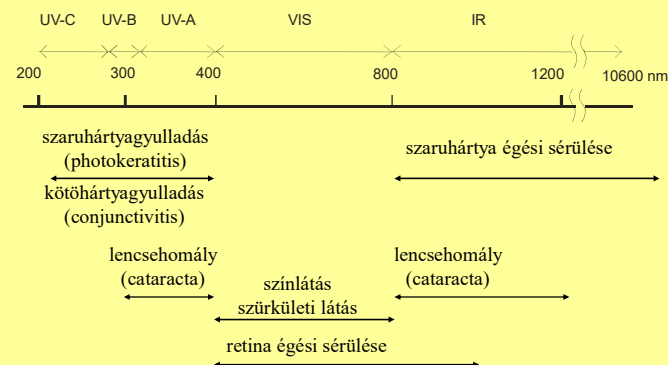
szemben

vagy terápiás célok szerint kiválasztott területen

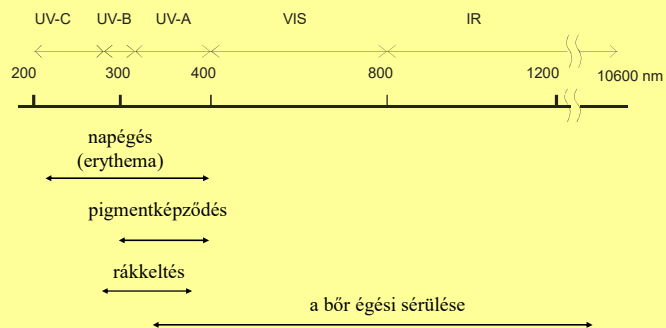
szisztémás

A hatás és a behatolási mélység összefüggése

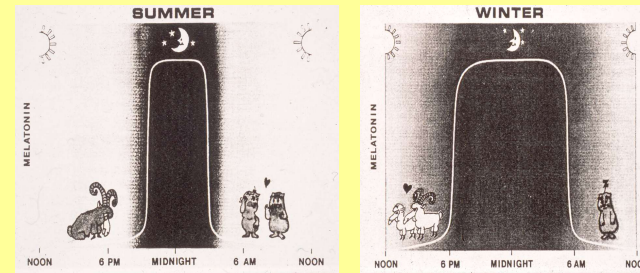
A fény hatása a szemre

A fény hatása a bőrre

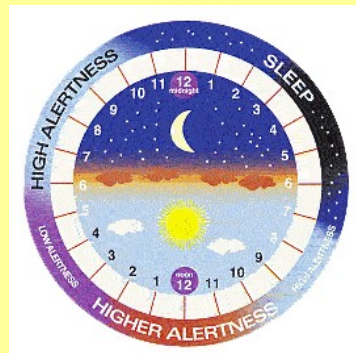

A fény szerepe az életciklusok szabályozásában (2)

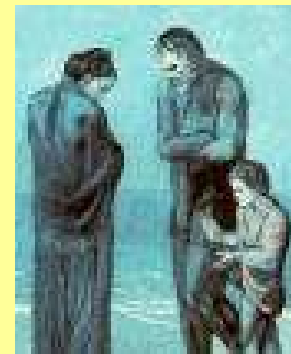
Biológiai óra - biológiai funkciók periodicitása

- Pl. hőmérséklet
hormontermelés
emésztés
alvás / ébrenlét

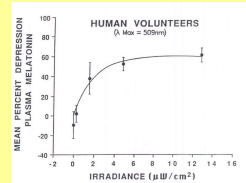
A fény szerepe az életciklusok szabályozásában (3)

Seasonal Affective Disorder (S.A.D.) fényhiányos depresszió

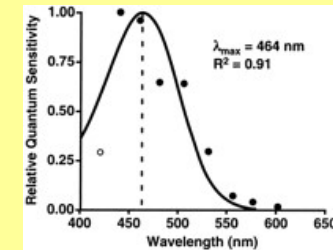
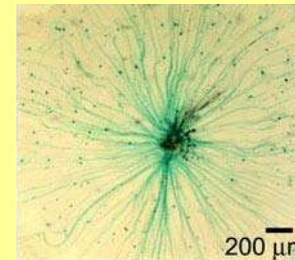
A fényhiányos depresszió háttere

melatonin magas koncentrációja / napi periodicitás felborulása

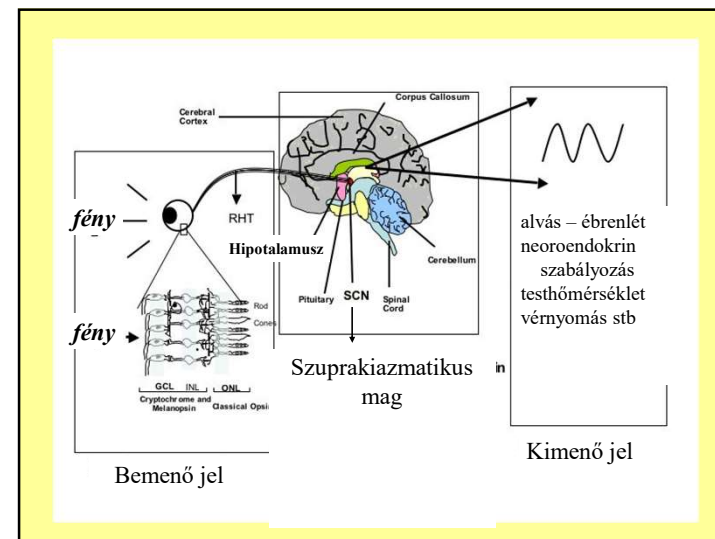
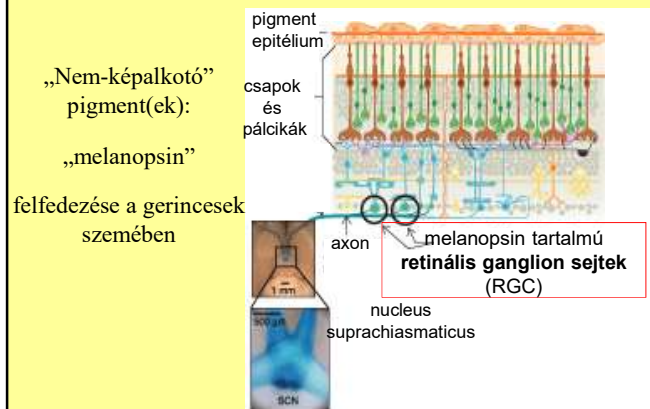
A melatoninszint szabályozásában a **szembe** jutó fény
intenzitásának, időtartamának van szerepe
A melatonin-szabályozás **független a látástól** – a vakság
nem akadályozza a működését

Pigment: melanopszin,

A melatonin szupresszió
hatásspektruma

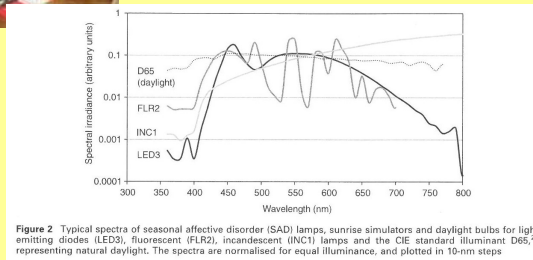
A harmadik fényérzőelő sejtípus a szemben

Seasonal Affective Disorder (S.A.D.) kezelése

Mesterséges fényforrások

Újszülöttkori sárgaság (hiperbilirubinémia) kezelése

Példák a fény terápiás alkalmazására

Fototerápia : fény és endogén kromofor
Terápiás eszköz a **fény**

Fotokemiterápia: fény és exogén kromofor
Terápiás eszköz egy **gyógyszer és** az abban
elnyelődő **fény**

Photodynamic therapy (PDT) - fotodinámiás terápia

Fény és fényérzékenyítő anyag

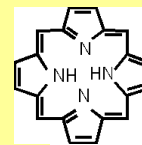
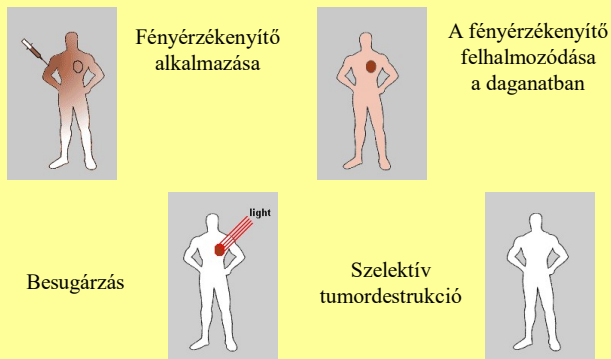
kombinált használata

oxigéndús környezetben

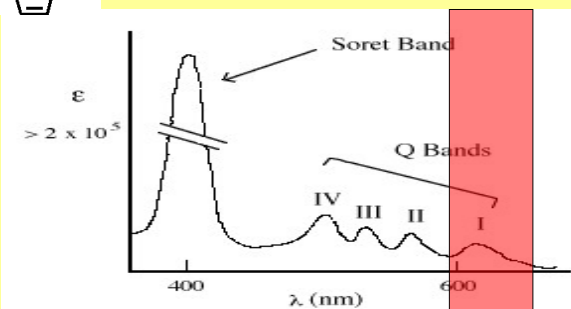

T. Dougherty: Activated dyes as antitumor agents.
J. Natl. Cancer. Inst. 1974

A kezelés sémája

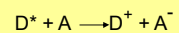
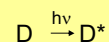
Porfirinek tipikus abszorpciós spektruma

A PDT hatásmechanizmusa (1)

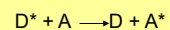
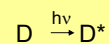
Indirekt fotokémiai reakció

Elektronátadás

Terméke : reaktív szabadgyök

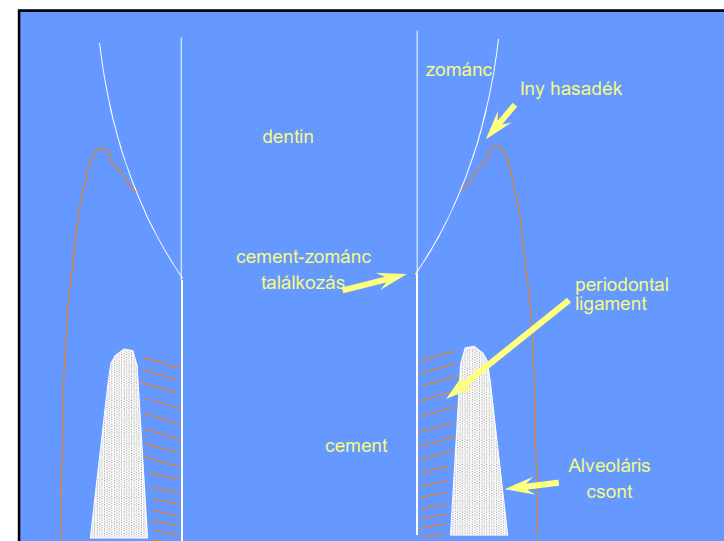
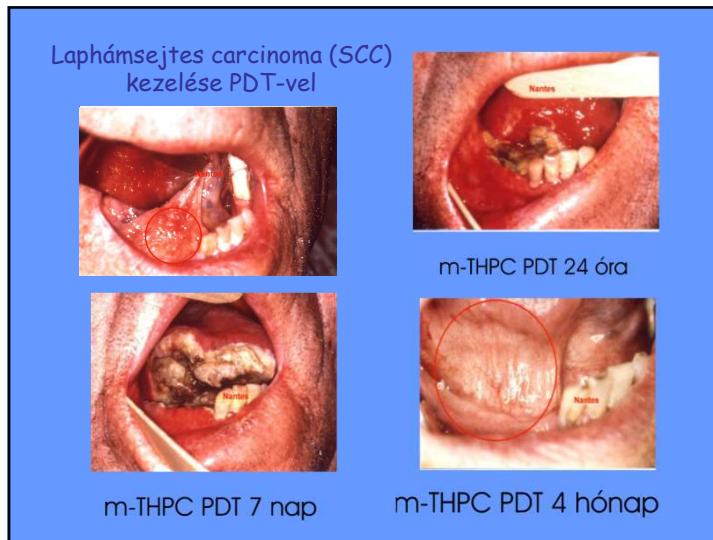
Energiaátadás

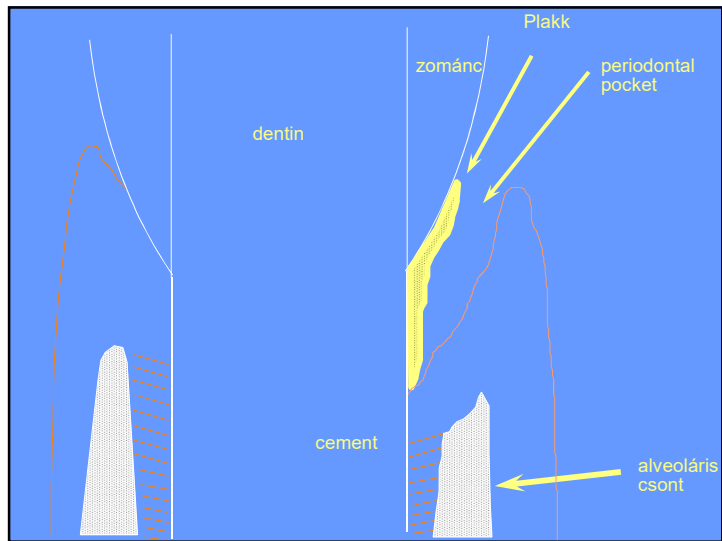

Terméke : reaktív oxigén

A fotodinamikus hatás felhasználási lehetőségei

- malignus daganatok (pl. bőr, tüdő, gyomor, hólyag.... stb) kezelése
- a bőr felületén keletkező jóindulatú kinövések kezelése
- érrelmeszesedéses plakkok csökkentése
- mikroorganizmusok inaktíválása

Kapcsolódó fejezetek:

Damjanovich, Fidy, Szöllősi: Orvosi Biofizika

II. 2.3.3

II. 2. 3.4.

IX.2.

